

**İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ**

**WITH THE EYE OF ELLIS ASHMEAD, BARTLETT ENGLISH WAR
REPORTER, THE FAILURE OF DARDANALLES EXPEDITION AND HIS
UNUSUAL STRUGGLE IN GALLIPOLI**

Yrd.Doç.Dr.Serpil SÜRMELİ*

Takvimler dünyanın genel bir savaşa sarsıldığı 1914 yılını gösterirken, tüm gözler bu sarsıntının şiddetle hissedildiği yaşlı Avrupa kıtasındaydı. Savaş daha başlangıcında pek çok sorunla birlikte başlamış, çözümü ise bu yaşlı kıtanın güçlü temsilcisi İngiltere'nin kucağına bırakmıştı. Dünyanın geleceğine yön vermede büyük bir beceri ve ustalık gösteren İngiltere için, kuşkusuz çözüm onun tarihçe tescillenmiş siyasi dehası ve maharetine kalmıştı.

Kasım sonunda kurulan İngiliz Savaş Konseyi¹ savaşın önlerine bıraktığı sorunlarla başlangıçta nasıl baş edeceğini bilmez bir durumda oldukça zorlanmakta idi. Görüşmelerde bir taraftan Batı Cephesinde Alman tazyikini azaltmak, diğer

* Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Öğretim Üyesi , 2540/Erzurum

¹ İngiliz Savaş Konseyi, Başbakan Herbert H. Asquith, Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Maliye Bakanı David L.George, Amirallik Birinci Lordu Winston Churchill, Savunma Bakanı Horatio H.Kitchener, İmparatorluk Genelkurmay Başkanı Sir Archibald W.Murray, Birinci Deniz Lordu John A.Fisher'dan oluşmaktaydı. (Robert Rhodes James, Gelibolu Harekâtı, Çev.Haluk V.Saltıkgil, Belge Yayınları, İstanbul, 1965, s.26./Robert Rhodes James Gallipoli, London 1965.)

82 İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ

tarafından ekonomik ve iç siyasi sıkıntılar yaşayan Rusya'nın, Kafkaslardaki Türk baskısının kaldırılması talebini karşılamak ve yine bir yandan Ortadoğu'daki İngiliz çıkarlarını gözetip, diğer yandan tereddüt içinde bulunan Balkan devletlerini savaşa dahil etmenin yolları aranmaktaydı. Çok geçmeden bütün bu sorunları tek bir kalemde silip atacak çözüm bulunmakta gecikmedi. Öncelikle, fikir, Kafkaslardaki Türk baskısının kaldırılmasını isteyen ve bunu müttefiklerinden ısrarla talep eden Ruslara aitti. 1915 Ocağında Çanakkale boğazını denizden bir gösteriş hareketi yapmak suretiyle Rus talebinin karşılanması kararı sorunları temelinden çözecek fikrin geliştirilmesinde de dönüm noktası oldu. Bu XVIII.yy.ın sonlarından beri, rüyalarını süslemeyen neredeyse hiçbir devletin kalmadığı İstanbul'u ele geçirmektir. İstanbul rüyası sorunlarını bitirmekle kalmayacak, aynı zamanda savaşın da kısa sürede sonuçlanmasını sağlayacaktı. Rus talebiyle ortaya çıkan ve İstanbul'u ele geçirmek düşüncesiyle gelişen fikrin başarılı olması ise, büyük ölçüde Çanakkale Boğazı'nı aşmalarına bağlıydı.

Böylece Çanakkale Seferi'ni açmaya karar veren İngilizler, Türklerden yana hiç de kaygılı değildiler. Türk Ordusunun yakın geçmişi ve özellikle Balkan Savaşı intibaları bu kaygısızlığın başlıca nedeni olarak görünmekteydi. Kısacası Türk askeri yeteneğini küçümseyen İngiliz yetkililere göre Türkler, Çanakkale'de ciddi bir mukavemet göstermeyeceklerdi. Ancak Türkler hakkında bu ön yargılı düşünceler Çanakkale seferine büyük bir yarılgıyla başlangıç yapmalarına yol açacak, ilki muhteşem ve yenilmez donanmalarına güvenerek yardım görmeden boğazı zorlama teşebbüsüne olmadı arkasından boğazdaki istihkamların düşürülmesi için, karadan ve denizden yapılacak ortak bir harekete, yine olmadı arkasından Gelibolu yarımadasını ele geçirmek üzere büyük bir askeri sefere kadar götürcekti. Bütün bu hareket silsilesi içindeki sebep ve etkenler İ'tilâf Devletlerinin başarı şanslarını zorlamada ne denli hırslı ve arzulu olduklarını gösterirken tabii ki başarı şanslarını yok eden hataları da peşlerinde sürüklemeleri Çanakkale'deki hüsrana kaçınılmaz kılacaktı. Bu hüsranın sebepleri arasında

harekâtın iyi hesaplanarak hazırlanmamış olması, Türk arazisinin yeteri kadar tanınmaması, bölge hakkında bilgi verecek haritaların eskiliği, kara ve deniz kuvvetlerinin talep ettiği kadar cephane bulamaması, kumanda heyetinin çoğunun tecrübesizliği, taarruzların baskın mahiyetini kaybetmiş olması vb. nedenler yer alırken, kendileri adına Türkler hakkında ön yargılı olarak yaptıkları yanlış ve tehlikeli hesaplarla, başlangıçta küçümsedikleri Türk askeri gücünün kuşkusuz müdafaadaki emsalsiz kabiliyeti, Çanakkale başarısızlığının temelini oluşturacaktı.

Bu başarısızlığın nedenlerini döneminde ve daha sonra çeşitli yönleriyle ortaya koyan pek çok eser ve isim bulunmaktadır. Bu isimlerden biri 1915 Nisan'ın da savaş muhabiri olarak Gelibolu'ya gelen Ellis Ashmead Bartlett'tir.

Ellis Ashmead Bartlett, Çanakkale Seferi'ndeki başarısızlığın nedenlerini kendi görüş ve yorumlarıyla ele almanın yanı sıra, Gelibolu'da şahsi çıkışları ile dikkati çekmiş ve burada verdiği sıra dışı mücadeleye Çanakkale olayına fikri ve fiilî yeni bir boyut kazandırmıştır.

ASHMEAD BARTLETT

**İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ**

1881'de İngiltere'de doğan Ellis Ashmead Bartlett, 1885-1892 yılları arasında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda sivil hakimlik yapan ve kendisiyle aynı adı paylaşan Sir Ellis Ashmead Bartlett'in en büyük oğluydu. Savaşı ilk onaltı yaşında babasıyla birlikte Sultan II. Abdülhamid'in konuğu olarak katıldığı 1897 Türk-Yunan savaşında gördü. İngiliz ordusunda astsubay rütbesiyle Boerlere karşı Güney Afrika'da savaştı. 1904 Port Arthur kuşatmasında (Rus Japon Savaşı) Japon ordusunda özel savaş muhabiri olarak görev aldı. Port Arthur'dan sonra sırasıyla, 1907'de Fransız, 1909'da da İspanya ordularıyla Fas harekâtında, 1911'de İtalyan ordusuyla Libya'da, I. Balkan Savaşı sırasında Türk karargâhında, I. Dünya Savaşı'nda Sırpıllarla savaşan Avusturya ordusunda ve Batı Cephesi'nde, İngiltere, Fransa ve Belçika ordularında gazetesi Daily Telegraph'ı temsilen bulundu. 11 Mart 1915'de Amirallik Birinci Lordu Winston Churchill'e bir mektup yazarak, Çanakkale Seferi'ne katılmak için izin istedi. Aslında Çanakkale seferine kendisi Daily Telegraph gazetesinin bir muhabiri olmasına rağmen Gazete Sahipleri Birliği tarafından Londra basınıni temsil etmek üzere seçilmişti. Ancak Gelibolu'dan vereceği haberlerden sadece Londra basını değil, aynı zamanda diğer birçok İngiliz, Avrupa ve Amerikan gazeteleri de yararlanacaktı. 24 Mart 1915'de Çanakkale seferine katılmasının kabul edildiğine dair Churchill'e gönderdiği mektubun cevabı geldi². Avustralya imparatorluk kuvvetlerine eşlik edecek olan Bartlett, 1915 Nisan'ında bu kuvvetler içinde yer alacak üç muhabirden biriydi ve 25 Nisan'da Gelibolu'ya çıkartma yapan Avustralya ve Yeni Zelanda (Anzak)

² www.gallipoli.gov.au/landing/barlettbio.html, [www.nla.gov.au/gallipoli_despatches/2-2-3_ashmead_html-13 k](http://www.nla.gov.au/gallipoli_despatches/2-2-3_ashmead_html-13_k); Jenny Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, Türkçesi, Sinem Hocaoglu, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.137/Jenny Macleod, Reconsidering Gallipoli, Manchester University Press, Manchester 2004; Dictionary of National Biography, Supplement January. 1901-December, 1911, Edited by Sir Sidney Lee, V.I, Oxford University Press, 1958 (Bartlett Sir Ellis Ashmead), Granville Fortescue, Çanakka'la, Çeviren: Bahriye Erkân-ı Harb Kıdemli Yüzbaşı Rahmi, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1331, s.4.

kuvvetlerindeki askerlerini ilk tasvir eden gazeteci olarak tarihe geçecek, bundan dolayı kendisine Anzak efsanesinin kurucusu olma şerefi bahşedilecekti³.

Gelibolu'da görev yapan ve buradan gazetelere haber gönderen tüm gazetecilerin yazıları askeri denetlemeye tabii idi. Silahlı kuvvetlerin o anki savaş durumuyla ilgili haberlerin ancak halkın bilmesini istediği kadarına izin verilmekteydi. Başlangıçta hem donanmanın hem ordunun katıldığı hareketler olduğu için, yapılan haberler iki kurumun da sansür kurullarında incelenirken, Gelibolu çıkartmasını müteakip sansür kontrolü, Genel komuta merkezine devredildi ve yine çıkartmayı takiben genel karargâhın bulunduğu İmroz⁴ adasında bir basın kampı oluşturuldu. Ashmead Bartlett ta önce Queen Elizabeth gemisinde yürütmüş olduğu görevini⁵ Avustralya İmparatorluk kuvvetleriyle çıktığı Gelibolu'da sürdürmek üzere İmroz'a geldi ve bu basın kampına yerleşti. Ancak Bartlett, Gelibolu'ya geldiği günden itibaren harekâtın plânından işleyişine, kumanda heyetinden askerin durumuna kadar kadar gördüğü hata ve rahatsızlıkları söz ve yazılarıyla en ağır eleştirenlerden biri oldu. Bu durum onu Akdeniz Orduları Başkumandanı General Ian Hamilton ve ekibiyle anlaşmazlığa düşürürken, Gelibolu'dan gönderdiği haberlere resmi kısıtlamalar getirilmesi sansürle mücadelesine sebep oldu. Gelibolu'da karşılaştığı zorluklar ve anlaşmazlıklar onun ruh haline ve davranışlarına menfi yönde yansırken, hiçbir değişiklik göstermeyen görüş ve kararlarında yılmaz ve inatçı bir direniş örneği sergiledi.

Aslında Ashmead Bartlett'in talihi Gelibolu'ya çıkartma yapıldığı gün kötü gitmeye başladı. 25 Nisan'da Anzak koyunda⁶ karaya adımını atar atmaz

³ Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.134, 136.

⁴ Gökçeada

⁵ Ian Hamilton, Gelibolu Günlüğü, Çev.Osman Öndeş, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1972, s.76/Ian Hamilton, Gallipoli Diary I-II, London 1920

⁶ Gelibolu yarımadasında çıkartma yapılan altı sahilden biri. Başlangıçta Z sahili diye tanınan bu yer Kabatepe'nin 1 mil(*) kuzeyinden başlayarak, 1,5 millik kıyı şeridini kapsamaktadır. Daha sonra Anzac koyu ismini alan şerit, bu muntikanın kuzey kısmıdır. (C.F. Aspinall-Oglander, Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri

**İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ**

tutuklandı. Bunun sebebi Avsturalya ve Yeni Zelanda kolordusunun İngiliz Komutanı Korgeneral William Birdwood'un Gelibolu çıkartmasından önce yayımlanmış olduğu bir emirdi. Bu emirde subay ve askerlerin basın muhabirlerine her türlü askeri bilgi vermelerinin yasak olduğu ve izin belgeleri olsun olmasın hareketleri şüpheli görülenlerin tutuklanmaları belirtilmekteydi. İşte bu emrin dikkate alınmasıyla tutuklanan ve "hemen orada kurşuna dizileceğimi zannettim" diye bu olayı daha sonra anlatan Ashmead Bartlett, kendisini tanıyan bir gemici tarafından rastlantı sonucu görülerek kurtarıldı⁷.

Ashmead Bartlett, Çanakkale Seferine katıldığı günden itibaren yaşanan bütün zorlukları üç ana hata üzerinde görmekte idi. Ona göre, bu hatalardan ilki, daha savaşın başlangıcından beri Savunma Bakanlığı'nda (War Office) bir genelkurmay heyetinin asla oluşturulmamış olması, ikincisi bu hususa dair hiçbir çaba ve önemin gösterilmemesi, üstelik hükümetin de Lord Kitchener'in bakanlığına ait görevleri doğrudan yürütmesine tam bir onay vermesiydi. Oysa, bu, oldukça ağır ve sorumluluk gerektiren bir işti. Üçüncü hataya gelince Bartlett, bunu da Ulusal Savaş Konseyi'nin genişletilmiş bir şekli olan Savaş Meclisi'nin, savaşın stratejik aşamalarını genel bir biçimde yönetme görevinin üstlenilmesi olarak görmekteydi. Buna göre Çanakkale Savaşı iktidar ve askeri özelliğe sahip kişilerden oluşan bir kurmay heyeti tarafından sevk ve idare edilecek yerde, pek az Lord Kitchener'in çalışma ve iktidarıyla çoğu kez de siyasilerin her türlü aşama ve manevralarında usta olup, ancak savaş sanatının kuram ve uygulamalarından

Harekâtı, I, Arma Yayınları, İstanbul, 2005, s.173/C.F.Aspinall-Oglander Military Operations, Gallipoli, I, Inception of the Campaign to May 1915, London 1929). (*) 1609 metrelik İngiliz uzunluk ölçüsü birimi.

⁷ James, Gelibolu Harekâtı, s.454-455; Alan Moorehead, Çanakkale Geçilmez, Türkçesi: Günay Salman, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1972, s.204-205/Alan Moorehead Gallipoli, London 1956.

tamamen habersiz mülkiye memurlarından oluşan bir grup tarafından sevk ve idare edilmiş olması idi⁸.

Ayrıca Ashmead Bartlett, Çanakkale’de, karaya asker çıkarılmadan önce yapılan deniz harekâtı ile ilgili cevap aranan soruları şöyle sıralamakta idi:

1-Türkler, savaşın ortaya akışından beri Almanların gözetiminde ne kadar istihkam meydana getirmişlerdi ve ne kadar yeni top tabya etmişlerdi?

2-Torpid arama işinde kullanılan muhripler⁹ ve balıkçı gemilerine karşı kullanılmak üzere Türklerin ne kadar hareket özelliğine sahip topları vardı?

3-Türk istihkamlarında ne kadar Alman topçusu bulunmakta idi?

4-Çanakkale geçidinin torpid ve karadan ateş edebilir torpid kovanlarıyla ne dereceye kadar savunması hazırlanmıştı?

5-Mayın tarlalarının asıl yerleri nerelerdi?

Ashmead Bartlett, yukarıdaki soruların cevapları hususunda hiçbir güvenilir bilgiye sahip olunmadığını belirterek, donanmalarının Narrows¹⁰’dan geçip, Marmara’ya girme ve Türklerin de kendi hesap ve beklentilerinin aksine barış istememeleri halinde ne yapılacağı konusunun dahi söz konusu edilmemiş ve tartışılmamış olduğuna dikkat çekmekte idi¹¹.

Çanakkale Boğazı’nı aşmaya yönelik 18 Mart 1915 yenilgisi karşısında tek başına bir deniz harekâtından vazgeçilmesi üzerine ise Bartlett görüşünü, daha uygun şartlar altında mayın tarlalarının kaldırılıp, önceki harekâtı tekrarlamaktan ibaret olarak ortaya koyarken, bunu “yapabileceğimiz işlerin en iyisi” şeklinde

⁸ Ellis Ashmead Bartlett, Çanakkal’a Harekât-ı Bahriyesine Dair İfşaat, Çeviren: Bahriye Erkân-ı Harb Kıdemli Yüzbaşı Rahmi, Matba’a-i Amire, Dersa’adet, 1331, s.3-4.

⁹ Torpido ve denizaltılara karşı kullanılan savaş gemisi.

¹⁰ Boğazın Çanakkale-Nara-Bigalı-Kilidü’l-bahir (Kilid-Bahir) kısmına verilen isimdir.

¹¹ Bartlett, Çanakka’la Harekât-ı Bahriyesi’ne Dair İfşa’at, s.5.

**İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ**

ifade etmekteydi¹². En acemi olanların bile anlayabileceği basitlikte bulduğu, deniz hücumundaki başarısızlığın altında yatan gerçekleri de, şöyle belirtmekte idi:

“Biz zorlu bir harekâta giriştik. Esas noktalara ilişkin sağlıklı bilgi elde etmeden, alışkanlığımız olduğu üzere düşmanı küçük görerek böyle bir işe kalkıştık. Sonuçta herkesin itiraf ve kabul edeceği bir hezimete, yenilgiye uğradık ki, bunun için hiç de şikâyete hakkımız yoktur”¹³.

Ashmead Bartlett, Çanakkale Savaşı'nın ilk devresine ait görüşlerini yukarıda belirtildiği üzere açıkça ortaya koyarken, Gelibolu'ya kara çıkartmasının yapıldığı 25 Nisan 1915 gününden itibaren de aynı açık tavrını sürdürmeye devam edecekti. Savaşın bu devresinde kara ordusunun çıkartmalarının yapıldığı yerle ilgili, ağır eleştirilerde bulunmaktaydı. Ordu esas çıkartılması gereken yerde değildi. O'na göre bu yer Bolayır olmalıydı¹⁴. Bu görüşü dilinden düşürmediği gibi, hiç kimseye söylemekten de çekinmemesi, başta başkomutan ve genel karargâhtaki üst düzey subaylarla arasında büyük bir gerginliğe sebep oldu. Bu gerginlik 6-8 Mayıs 1915 II.Kirte Savaşı ve Alçıtepe başarısızlığından¹⁵ sonra iyice su yüzüne çıktı. Çünkü Başkomutan Ian Hamilton'un savaşla ilgili üstlerine arzettiği raporla, Bartlett'in yaptığı haberlerin çelişmesi, yazılarının sansüre uğramasına neden oldu. Bartlett bu konuda günlüğünde şu nota yer vermekte idi..

“Eminim ki buradaki askeri yetkililer gerçeği anavatandaki yetkililerden saklıyorlar ve onlara şu anki durum hakkında gerçeği söylemeyecekler; çünkü

¹² Bartlett, Çanakkale'la Harekât-ı Bahriyesine Dair İfşaat, s.18.

¹³ Bartlett, Çanakkale'la Harekât-ı Bahriyesine Dair İfşaat, s.19.

¹⁴ James, Gelibolu Harekâtı, s.455-456; Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.409.

¹⁵ I.Dünya Harbi'nde Türk Harbi, V.Cilt, Çanakkale Cephesi Harekâtı I.-II.-III. Kitapların Özetlenmiş Tarihi (Haziran 1914-9 ocak 1916), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2002, s.135-141.

görevden tamamen alınacaklarından ve akıllarındaki bütün lanet mevkii ve unvanlara ve asilzadeliklere elveda demekten korkuyorlar...”¹⁶

Gelibolu’da kurmay subay olarak görev yapan Roman Yazarı Compton Mackenzie Mayıs ayında Ashmead Bartlett’la ilk tanışmalarını ve onun ruh halini şu sözlerle yansıtmakta idi:

“Haki elbiseli ince bir adam. Başında bakır pası renginde yumuşak bir şapka var. Omzuna bir fotoğraf makinesi asılı... Sinirli bir tedirginlik ifadesi... Varoluşunun herkesi kızdırdığına inanmış... Ve hepimizin biraz idmana ihtiyacı olduğunu ima eder bir tavırla güvertede dolaşıyordu... Bana bütün seferin başarısızlığa mahkum olduğunu, bir süre sonra da bineceği Majestic’in torpinelleceğini umduğunu söyledikten sonra gemiden ayrıldı.”¹⁷

Gerçekten Majestic savaş gemisi bu konuşmanın yapıldığı ertesi günün sabahı (27 Mayıs 1915) Teke koyununun bir mil açığında torpinellere battı¹⁸. Ashmead Bartlett de geceyi güvertesinde geçirdiği bu gemiden yüzerek kurtulanlar arasındaydı. Daha sonra batan gemiyi bir sandaldan izleyecek¹⁹ ancak not aldığı her şey Majestic’le birlikte yok olacaktı.

Alan Moorehead, Bartlett’in sefer hakkındaki görüş ve eleştirilerine ve Mackenzie ile yaptığı konuşmasına atfen şu yorumu yapmaktaydı: “Ashmead Bartlett’ta, insanı en çok kızdıran özellik de çok defa haklı çıkmasıydı... Gerçekten de, bu kadar sık felaketlerle sonuçlandıklarına göre, generallerin planlarında eleştirilecek çok şeyler olmalıydı!... Üstelik kendisi pek de yabana atılacak biri değildi. Londra’da kabinedeki bir sürü önemli kişinin kulağı, gözü gibiydi. İmroz’da kendisinden hoşlanılmıyor idiyse de, cephedeki asker onu görmekten

¹⁶ Macleod, Gelibolu’nun Öteki Yüzü, s.166.

¹⁷ Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.409-410.

¹⁸ C.F.Aspinall-Oglander, Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı, II, Arma Yayınları, İstanbul, 2005, s.50/C.F.Aspinall-Oglander, Military Operations Gallipoli II, May 1915 to the Evacuation, London, 1932.

¹⁹ James, Gelibolu Harekâtı, s.292.

90 İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ

memnun oluyordu. O da sık sık cepheye gidiyordu. Bir savaş muhabiri olarak Ashmead Bartlett çok yetenekli bir kimse idi”²⁰.

Majestic'in batmasıyla aldığı tüm notlarını ve eşyalarını kaybeden Bartlett, eksiklerini tamamlamak için Londra'ya dönmek istedi. Ancak Başkomutan Ian Hamilton harekâtın ortasında onun Londra'ya dönmek istemesine karşı çıktı. Bu engellenmenin kendisinin kurmay subayların tüm gerçeğin bilinmesini istemediği yönündeki fikrini kanıtladığını, bildiklerini anlatma endişesi taşıdıklarını bu yüzden İngiltere'ye dönmelerinden korktukları yorumunu yapan A.Bartlett, bütün bunlara rağmen, Haziran ayında Londra'ya gitmeyi başardı ve başta başkomutan olmak üzere genel karargâhtaki subayların endişelerini haklı çıkararak, Londra'da da yoğun bir görüşme trafiğine çıktı.

Ashmead Bartlett, burada Başbakan Herbert Asquit, Çanakkale Komitesi üyeleri, Savaş Bakanlığı ve Amiralliğin daimi iki sekreteri, askeri harekâttan sorumlu general, mensubu olduğu Daily Telegraph gazetesinin sahibi ve aynı zamanda Gazete Sahipleri Birliği Başkanı Harry Lawson ve Winston Churchill'le görüşerek Gelibolu'daki durumu anlattı²¹.

Bu arada Ian Hamilton, Bartlett'in Londra'ya gidişinin ardından hemen harekete geçerek Compton Mackenzie'den resmi görgü tanığı olarak çalışmasını istedi. Böylece Ashmead Bartlett'in geri dönmesini engellemiş olacaktı²². Bu yönde bir adım daha atarak 20 Haziran'da Savaş Bakanı Lord Kitchener'e bir yazı yazdı ve cephedeki gazeteci sayısının iki veya üç kişiye çıkarılmasını istedi. I. Hamilton bunun nedenini, Ashmead Bartlett'i ima ederek kişisel ve haklı bir yorumla şöyle değerlendirmekte idi.

“Cephede bir tek savaş muhabiri oluşuyla, o muhabir bütün Londra basınını arkasında görür, gazeteciler haber almak için onun ağzına bakarlar, o yüzden

²⁰ Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.410.

²¹ Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.167-168.

²² Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.155.

sebepsiz yere pek önemli bir şahıs haline gelir: Tek başına olduğundan, onu kontrol edecek bir başka muhabir de bulunmadığından haberleri dilediği gibi uydurur, yazar. Ama cephede ikinci bir savaş muhabiri varsa, pek art fikirlerle ortaya çıkıp atıp tutamaz"²³:

Başkomutan Ian Hamilton, Ashmead Bartlett'in Gelibolu'ya dönmesine engel olmadı ama 14 Temmuz 1915'den itibaren yarımadaya üç gazeteci daha geldi²⁴.

Ashmead Bartlett, 25 Haziran'da Gelibolu'ya vardığında Ian Hamilton tarafından kabul edildi. Bartlett görüşme sırasında başkomutanın kendisine hakaret ettiğini bir savaş muhabiri olarak kendisine verilen görüşler dışındakileri yansıtmaya hakkının olmadığını, savaşın yönetilişinin eleştirilmesinin ağır bir hakaret olduğunu, çünkü ordunun moralini bozduğunu söylediğini ifade ederek, bunu halk önünde yapmadığını ancak özel sohbetlerde bu tür bir şey söylemiş olabileceğini kendisine söylediğini belirtmekte idi²⁵.

Başkomutan ise bu görüşmeyle ilgili, Lord Kitchener'in kısa bir süre önce kendisine A.Bartlett hakkında birkaç telsiz gönderdiğinden haberdar olarak onun huzursuz bir tavır sergilediği kanısını uyandırdığını, cephedeki durum hakkında görüşünü dinlediğini ve kendisinden özür dilediğini belirterek esaslı değişiklikler yapılması konusundaki görüşlerine katıldığını ifade etmekte idi.

Hamilton, Bartlett'in kendisine Bolayır hattının çok önemli olduğunu, o bölgeye yeni tümenler çıkarması hususunda kendisini teşvik ettiğini, kendine göre yeni buluşlar yaptığını sandığından bahsederek, onun pek şahane bir teklifi daha vardı sözlerini eklemekteydi. Bartlett'in Hamilton'un günlüğünde belirttiği şahane teklifi ise şuydu:

²³ Hamilton, Gelibolu Günlüğü, s.185.

²⁴ Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.134.

²⁵ Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.168-169.

92 İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ

“Türk askerlerine adam başına 10 şilin²⁶ bahşiş verileceği söylenir ve kendilerine dokunulmayıp, affedilecekleri ilan edilirse, her asker silahı ve sahra aletleriyle gelip teslim olur ve ateş hattında dövüşecek kimse kalmaz!” diyordu.

“Sanıyordu ki, bu suretle düşman ordusundan pek çabuk kurtulabiliriz. Merakımı uyandırmıştır; karşımızda hıristiyanlara düşman bir müslüman olsa ve kısmen karnı aç olsa, kendisine 10 şilin verilse ve iyi bir akşam yemeği yedirilip karnı doyurulsa ne yapardı acaba? Mamafih dünyada Osmanlı Türkünün başka, bir din uğruna canını fedaya tartışmasız hazır, bir millet ve asker yoktur. Asker başına 10 şilin yerine 50 İngiliz lirası teklif etsek, yine de suratımıza çarparlar, biz de dünyaya rezil oluruz”²⁷.

Ashmead Bartlett'in 25 Haziran'da Londra'dan döndükten sonra, Ian Hamilton'la yaptığı yukarıdaki görüşmesinden de anlaşılacağı üzere, aralarında yaşanan önceki gerginlik ve hoşnutsuzluğun devam edeceği ve Bartlett'in de kararlı ve eleştirel mücadele tavrını sürdüreceği açıkça görülmekte idi.

Gerçekten de Teke koyuna yapılan Lancashire çıkarmasıyla ilgili yazdığı makale 18 Temmuz'da sansüre yakalandı. Bartlett'in kızgınlığını artıran ise makalesinin tek bir kelimesinin bile sansürden geçemeyerek geri gelmesi idi²⁸.

Bu konuda kızgınlığını şu sözlerle dile getirmekteydi. “İnsan aptallığının sınırları olduğunu sanırdım ama şimdi biliyorum ki yok. Sansür artık bütün sebeplerin ötesine geçti. Herhangi bir konuda en yumuşak fikirleri bile ifade etmene izin vermiyorlar... Şu anda yazdıklarınızı kesen en az dört tane sansürcü var... Bu yüzden zavallı halk için birkaç kuru kırıntı kaldı. Makaleler besleyici suyu çıkarılmış tavuğa benziyor”²⁹.

²⁶ Şilin (Shilling) İngiliz lirasının yirmide biri.

²⁷ Hamilton, Gelibolu Günlüğü, s.190.

²⁸ Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.170.

²⁹ www.gallipoli.gov.au/landing/bartlett/bio.html.

Ertesi gün Daily Telegraph gazetesinin sahibi ve Gazete Sahipleri Birliği Başkanı Harry Lawson'a yazdığı bir mektupla yaşadığı zorlukları, yazılarına ağır bir sansür uygulandığını bundan dolayı çalışmalarının kalitesinde bir düşüş görüleceğini ve Gazete Sahipleri Birliği yaşadığı şartların zorluklarını bilirse bunun kendisi için yeterli olacağını belirtmekte idi³⁰.

Ashmead Bartlett, Gelibolu'da bir yandan savaşı izlerken, diğer yandan çalışmalarına uygulanan sansürle mücadelesini sürdürmekteydi. Eylül ayı başında buldukları cephenin filmi çekmeye başladı. Hamilton, Bartlett'in bu teşebbüsü sayesinde "Gelibolu yarımadasında cereyan eden savaşlar, sinemaya intikal ederek ebedileşecektir" notunu 3 Eylül 1915'de günlüğüne düşmekteydi³¹. Bu arada Ashmead Bartlett'in Gelibolu'daki kaderinde de önemli bir rol oynayacak kişi olan Avustralyalı Gazeteci Keith Murdoch, dört günlük bir gezi için³² Eylül'de Gelibolu'ya geldi. İmroz'da oluşturulan basın kampına yerleşen Murdoch, burada Bartlett'le tanıştı ve bu sırada ikisi de hemen ortak pek çok yanları olduğunu anlamakta gecikmedi.

Keith Murdoch, Anzak köprübaşında askerlerin karşılaştığı tehlikeler, bakımsızlık, hastalık, değişmeyen gıda ve oradaki buhranla, konuşmuş olduğu askerlerin genel karargâhu kötü bir şekilde eleştirmeleri ve yaklaşan kıştan korktuklarına dair söylediklerinden etkilendiğini ve dehşete düştüğünü Bartlett'a açıkladı. Murdoch'un bütün bu duyup gördüklerinin doğruluğunu onaylanan Bartlett, kendi görüşlerini de meslektaşına aktarırken, memleketteki halk ve idarecilerin ne olup bittiği konusunda tam bir bilgisizlik içinde olduğu sözlerini de konuşmasına eklemeyi unutmadı³³.

Ashmead Bartlett, genel karargâhtakiler ve sansürle mücadelesinde yaşadığı gerginlikle, Gelibolu'daki kendisinin belirlediği gerçekleri ülkesindekilere tam

³⁰ Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.170.

³¹ Hamilton, Gelibolu Günlüğü, s.255.

³² Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.56.

³³ Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.411-412.

94 İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ

olarak anlatamamanın rahatsızlığını ve sıkıntısını duyan biri olarak, Keith Murdoch'la görüşlerinin uyum içerisinde olması, ona büyük, büyük olduğu kadar da riskli bir fikir verdi.

Bu cephedeki kuralların çiğnenerek, sansüre uğramadan gerçekleri anlatacak bir mektubun İngiltere'ye ulaştırılmasıydı. Her iki gazeteci bir süre görüştüktan sonra bu işin yapılmasına karar verdiler. Bunu yapacak kişi Keith Murdoch idi. Zaten kısa süreli geldiği Gelibolu'yu Eylül'ün ikinci haftası terk edecekti. Ashmead Bartlett, meslektaşı, İngiltere'ye gitmek üzere Marsilya'ya/Marseilles hareket edecek gemiyi beklerken mektuplarını yazdı. Bartlett, bu konuda şunları belirtmekte idi.

"...Mordoch'a Gelibolu'daki orduyu kurtarabilecek bir kampanyayı düzenleyebilecek kimselere yazılmış mektupları verdim. Harry Lawson'u görüp beni, geri çağırmasını bildirdim. Kendisine bu işte başına bir güçlük geldiği, Londra'daki yöneticiler ihtarlarını dinlemediği taktirde istifa ederek, mücadele için Londra'ya kendisine katılacağına vaat ettim."³⁴

Keith Murdoch, Ashmead Bartlett'in mektuplarını da yanına alarak Marsilya gemisine bindi. Fakat buraya geldiğinde, rıhtımda İngiliz askerleri ve Fransız jandarmalarının arkasında bulunduğu bir İngiliz subay tarafından karşılandı ve hemen tutuklandı. Ancak Bartlett'in mektuplarını teslim ettikten sonra yoluna devam izni verildi. Savaştan çok sonra bu durum aydınlığa kavuşacak, her iki gazeteci nasıl olup da ele verilmiş olduklarını öğrenebileceklerdi.

Bu olay İmroz'daki görüşmeleri sırasında konuşmalarının adada bulunan bir başka muhabir Henry Nevinson tarafından rastlantı sonucu duyulması ve Hamilton'a bir mektup yazıp, durumu bildirmesiyle ortaya çıkmıştı³⁵. Bunun üzerine harekete geçen Hamilton, Savunma Bakanlığı'na bir telgraf çekerek,

³⁴ Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.412.

³⁵ Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.413; www.firstworldwar.com/bio/nevinson-henry.htm.24 k., James, Gelibolu Harekâtı, s.456.

Murdoch'un yolda çevrilmesini ve Bartlett'in mektuplarının elinden alınmasını istemişti.

Bu arada Gelibolu'da gelişmelerden habersiz olan Ashmead Bartlett 28 Eylül 1915'de Tuğgeneral Walter Braithwaite tarafından çağrılarak³⁶ eylemlerinin kanıtlarıyla yüzleştirildi ve derhal cepheyi terk etmesi istendi. Böylece Gelibolu'dan kovulan Bartlett, 2 Ekim 1915'de İmroz'daki basın kampını terk etti³⁷.

11 Ekim'de Londra'ya yeni bir kuvvet kazanmış olarak vardıktan sonra vakit kaybetmeden The Times ve Daily Mail gazetelerinin sahiplerini gördü. Sunday Times gazetesinde Gelibolu meselesinin sansürsüz yayımlanmasına imkan sağladı. Ashmead Bartlett, Keith Murdoch ile bir araya gelerek birkaç hafta için White Hall³⁸ Fleet Street³⁹ arasında yoğun bir görüşme trafiğine çıktılar. Çok geçmeden Evening News, Daily Mail, Daily Mirror ve Times gazetelerinin sahibi olarak bir basın imparatorluğu kuran Vikont Northcliffe tarafından desteklendikleri anlaşıldı. Northcliffe, Gelibolu harekâtının başarısızlığından dolayı, hükümete ve Lord Kitchener'e yüklenmekte, bu harekâtın binlerce insanın kaybına ve boşa harcanan üç yüz milyon İngiliz lirasına mal olduğunu ileri sürerek eleştirmekte⁴⁰ ve artık Gelibolu cephesinin boşaltılması gerektiğine inanmakta idi.

Ashmead Bartlett ve Keith Murdoch'un⁴¹ faaliyetleriyle İngiltere'nin siyasi yaşamında büyük güce ve etkiye sahip Vikont Northcliff'in, Gelibolu harekâtının

³⁶ Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.413.

³⁷ Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.172.

³⁸ Londra'da resmi dairelerin bulunduğu cadde.

³⁹ Londra'da gazete binalarının bulunduğu cadde.

⁴⁰ www.spartacus.schoolnet.co.uk/Bu_harmsworth.htm. 62. k.

⁴¹ Keith Murdoch, Marsilya'da Ashmead Bartlett'in mektuplarının elinden alınması üzerine, yılmamış, İngiltere'ye geldiğinde kendi kaleminden ve kendi cümleleriyle 8.000 kelimelik bir rapor hazırlayarak, bunu İngiliz kabinesiyle Avustralya Başbakanı Andrew Fisher'e ulaştırmıştı (Moorehead, Çanakkale Geçilmez, s.415; James, Gelibolu Harekâtı, s.456-457).

96 İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ

başarısızlığı karşısında yarımadaının boşaltılması çabalarına ne kadar katkısı olduğu ayrı bir araştırma konusudur ama, Ashmead Bartlett'in Gelibolu'dayken savaş stratejisini beğenmediği ve sürekli eleştirdiği Başkomutan Ian Hamilton, 14 Ekim 1915 gecesi toplanan savaş konseyinde görevden alındı. General Charles Monroe'un yerine tayin edildiğini öğrenen Hamilton, 17 Ekim 1915'de de Gelibolu'yu terk etti⁴².

Charles Monroe yarımadağa geldikten ve burada yaptığı incelemelerden sonra, Gelibolu yarımadasının tamamen boşaltılmasının en akıllıca yol olacağına dair görüş bildirmesi⁴³ ve resmi kararın da bu yönde alınmasıyla, İngiltere ve müttefiklerinin İstanbul rüyası büyük bir hayal kırıklığı içerisinde sona erdi.

Ashmead Bartlett, Gelibolu Harekâtına katıldığı günden itibaren, olaylara dahil ancak komuta heyetinin kararlarından, planlarına ve savaşın stratejisine kadar müdahaleci tavrı, savaş içerisinde ve sonrasında takdir ve eleştiri⁴⁴ gibi yorumlarla değerlendirilmesine neden oldu.

⁴² Hamilton, Gelibolu Günlüğü, s.277-278.

⁴³ Gelibolu Şibih-i Ceziresi Üzerinde Bulunmakta Olan İngiliz Heyet-i Seferiyesinin Tahliye Harekâtından Bahsolub İngiltere Harbiye Nezareti Tarafından Matbuat Vasıtasıyla Neşredilen General Charles Monroe'nun Raporu Tercümesidir, Çeviren: Bahriye Erkan-ı Harb Kıdemli Yüzbaşı Rahmi, Matba'a-i Amire, İstanbul, 1332, s.5.

⁴⁴ Eleştiri daha çok genel karargâhtaki komuta heyeti ve üst düzey subaylardan yani askerlerden gelirken, Bartlett gibi savaşı izleyen bazı muhabirler de bu eleştiriye katılmışlardır. Bunların arasında Avustralyalı Charles Bean ve İngiliz Sydney Moseley'i örnek olarak göstermek mümkündür. Charles Bean, Bartlett'in, Haziran ayında Londra'dayken harekâtı eleştirmesinin hatalı ve bir savaş muhabirinin kesinlikle yapmaması gereken bir şey olarak düşündüğünü vurgularken, Başkomutan Ian Hamilton'a sadık bir muhabir olarak tanımlanan Sydney Moseley ise, Ashmead Bartlett'in, Hamilton'a akıl verici bir konumda ve durumda kendisini istekli gördüğünü, kurmay heyetini küçümsediğini, ancak onun sivil bir teorisyen, amatör bir stratejisyen olduğunu, Londra basınının onun yaptığı değerlendirmelerden gizli bir

25 Nisan 1915'den 2 Ekim 1915'e kadar sınır tanımayan müdahalesi, kısıtlamaları kabul etmeyen mücadelesi, askeri konularda cüreti ve görüşlerinde direnci ile Gelibolu'da ayrıca kendi savaşını veren Bartlett, bu savaşta, bir insanın çabalarındaki yalnızlığı, karşılıklı uyuşmazlıktan kaynaklanan rahatsızlığı, yaşadığı gerilimden doğan hoşnutsuzluğu ve karamsarlığıyla net ve keskin hatlar resmeden ilginç bir karakter, belki de savaş tarihi içinde yer alan basın mensupları arasında özel bir yere sahip dikkate değer simalardan biridir.

anlam çıkarmasını üzüntü verici bulduğunu belirtmekteydi. Ashmead Bartlett hakkında bu eleştiriler yapılırken, Bartlett'in Ian Hamilton ve Walter Braitwaite'a yönelik ağır tenkitlerine bu defa kendi karargâhlarında bulunan Guy Dunway Cecil Aspinall, George Llyod, Wyndham Deedes gibi kurmay subayların da daha Bartlett, Gelibolu'dan kovulmadan önce katıldıkları görülmekteydi ki, Guy Dunway başkomutanı Hamilton'un kendisini Eylül ayında yarımadaya destek kuvvetleri gönderilmesi için, Londra'ya uğurladığında, o başkomutanı ve Braitwaite'ın görevden alınması gerektiği yolunda görüşmeler yapacak hatta bu yüzden, Hamilton'un görevden alınma kararını en çok etkileyenin Guy Dunway mi? yoksa Ashmead Bartlett mi? olduğu, tartışma konusu teşkil edecekti. (Macleod, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, s.174, 178-179). Sydney Moseley, Çanakka'la Hakikatleri, Çeviren. Bahriye Erkân-ı Harb Hüsameddin, Matba'a-i Amire, İstanbul, 1332, s.31-32/Sydney Moseley The Truth About the Dardanelles, London 1916).

98 İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ

BİBLİYOGRAFYA

Bartlett, E.Ashmead, Çanakka'la Harekât-ı Bahriyesine Dair İfşaat, Çeviren: Bahriye Erkân-ı Harb Kıdemli Yüzbaşı Rahmi, Matba'a-i Amire, Dersa'adet, 1331.

Dictionary of National Biography, Supplement January 1901-December 1911, Edited by Sir Sidney Lee, V.I, Oxford University Press, 1958.

Fortescue, Granville, Çanakka'la, Çeviren: Bahriye Erkân-ı Harb Kıdemli Yüzbaşı Rahmi, Matba'a-i Amire, İstanbul, 1331.

Gelibolu Şibih-i ceziresi Üzerinde Bulunmakta Olan İngiliz Heyet-i Seferiyesinin Tahliye Harekâtından Bahsolub İngiltere Harbiye Nezareti Tarafından Matbuat Vasıtasıyla Neşrettirilen General Charles Monroe'nun Raporu Tercümesidir, Çeviren: Bahriye Erkân-ı Harb Kıdemli Yüzbaşı Rahmi, Matba'a-i Amire, İstanbul, 1332.

Hamilton Ian, Gelibolu Günlüğü, Çev.Osman Öndeş, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1972.

James, R.Rhodes, Gelibolu Harekâtı, Çev.Haluk V.Saltıkgil, Belge Yayınları, İstanbul, 1965.

Macleod, Jenny, Gelibolu'nun Öteki Yüzü, Türkçesi: Sinem Hocoğlu, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Moorehead, Alan, Çanakka Geçilmez, Türkçesi: Günay Salman, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1972.

Moseley, Sydney, Çanakka'la Hakikatleri, Çeviren: Bahriye Erkân-ı Harb Hüsameddin, Matba'a-i Amire, İstanbul, 1332.

Oglander-C.F.Aspinall, Büyük Harbin Tarihi Çanakka Gelibolu Askeri Harekâtı, I, II, Arma Yayınları, İstanbul, 2005.

www.firstworldwar.com/bio/nevinson-henry.htm.24 k.

www.gallipoli.gov.au/1landing/bartlettbio.html

www.nla.gov.au/gallipoli/despatches/2-2-3ashmead.html-13 k

www.spartacus.schoolnet.co.uk/Bu/harmsworth.htm.62 k.

ÖZET
İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ E.ASMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE
GELİBOLU'DA SIRADIŞI MÜCADELESİ

1881'de İngiltere'de doğan Ellis Ashmead Bartlett, ilk savaş deneyimini II. Abdülhamit'in konuğu olarak 16 yaşında babasıyla katıldığı 1897 Türk-Yunan muharebesinde yaşadı. Bir savaş muhabiri olarak seçtiği meslek hayatında ikinci kez Türklerle karşılaşması I. Balkan Savaşı'nda oldu. Bu defa 31 yaşında Türk karargahındaydı. Ancak kader onu 34 yaşında Çanakkale'de üçüncü kez Türklerle karşılaştıracaktı.

Ellis Ashmead Bartlett, Çanakkale Seferi'ne Gazete Sahipleri Birliği tarafından Londra basınına temsilen seçildi ve 25 Nisan 1915'de Avustralya İmparatorluk kuvvetleriyle birlikte Gelibolu'ya çıkarak İmroz (Gökçeada)'daki basın kampına yerleşti.

Gelibolu çıkartmasına katılan Anzak askerlerini ilk tasvir eden gazeteci olarak tarihe geçti ve bundan dolayı kendisine Anzak efsanesinin kurucusu olma şerefi bahşedildi. Ancak Bartlett, Gelibolu'ya geldiği günden itibaren hareketin planından işleyişine, kumanda heyetinden askerin durumuna kadar gördüğü hatta ve rahatsızlıkları söz ve yazılarıyla ağır bir şekilde eleştirdi. Bu durum onu Akdeniz Orduları Kumandanı General Ian Hamilton ve ekibiyle anlaşmazlığa düşürdüğü gibi, Gelibolu'dan gönderdiği haberlere resmi kısıtlamalar getirilmesi sansürle mücadelesine sebep oldu. Sonunda cüretkar müdahalesi ve inatçı tavrı yüzünden Gelibolu'dan kovuldu. Ellis Ashmead Bartlett, savaş tarihi içinde yer alan basın mensupları arasında belki de en renkli ve en ilginç simalardan biridir.

Anahtar Kelimeler: Ellis Ashmead Bartlett, Gelibolu Çıkartması, Gelibolu ve Basın, Anzaklar ve Basın

ABSTRACT
WITH THE EYE OF ELLIS ASHMEAD, BARTLETT
ENGLISH WAR REPORTER, THE FAILURE OF DARDANALLES
EXPEDITION AND HIS UNUSUAL STRUGGLE IN GALLIPOLI

Ellis Ashmead Bartlett, born in England in 1881, experienced his first war experiment in Turkish Greek Battle he joined with his father and when he was 16 years old as the quest of Abdulhamit in 1897. In his job life he chose as war reporter, his meeting with the Turks for the second time happened in the first Balkan War. In this time, he was in 31 years old and was in Turkish headquarter. But, the destiny made him meet with Turkish for the third time in Dardanelles at the age of 34 years.

Ellis Ashmead Bartlett was chosen for Dardanelles Expedition as the representantive of London Press by Newspaper Hosts Union, and landed on the Gallipoli a long with the forces of Empire of Australia on 25th April 1915 and settled in press camping in Imbros (Gökçeada).

He passed to the history as the first reporter describing Anzac soldiers participated in Gallipoli landing, and so, was awarded as the founder of Anzac legend. But, ever since Bartlett came to Gallipoli he

İNGİLİZ SAVAŞ MUHABİRİ ELLIS ASHMEAD BARTLETT'İN
GÖZÜYLE ÇANAKKALE SEFERİ BAŞARISIZLIĞI VE GELİBOLU'DA
SIRADIŞI MÜCADELESİ

critizied with his words and his writings in a hevay way from the onset of the movement to fullfilment of the movement, and from the board of Commanders to the soldiers, but even disturbances. This situation caused censorship struggle and restrictions for formal news he sent from Gallipoli as well as the disturbance experienced with General Ian Hamilton, the Commander of Mediterranean Forces and his equip. In the conclusion, because of his brave, stubborn and intervenous behaviors, he was sent away from Gallipoli. Ellis Ashmead Bartlett is perhaps one of the remarkable and most interesting personalities among war reporters taking the place in War History.

Key Words: Ellis Ashmead Bartlett, Gallipoli Landing, Gallipoli and Press, Anzacs and Press.